

Kentsel Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımında Kültürel Göstergeler: Kayseri Örneğinde Analiz ve Uygulama¹

Cultural Indicators in Urban Wayfinding and Signage Design: Analysis and Application in the Kayseri Case

 Cihan Aybay^a

 Birsen Çeken^b

^aÖğr. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, Kayseri/Türkiye,
cihanaybay@erciyes.edu.tr | <https://ror.org/047g8vk19>

^bProf., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, Ankara/Türkiye,
birsen.ceken@hbv.edu.tr | <https://ror.org/05mskc574>

Öz Bu araştırmanın amacı, kültürel göstergelerin Kayseri ili yönlendirme ve işaretleme tasarımı uygulamalarındaki kullanım durumlarını incelemek ve örnek bir uygulama projesi aracılığıyla kültürel değerlerin sürdürülebilirliğine, ziyaretçilerin mekânı kolaylıkla deneyimleyebilmesine, kent kimliğinin korunmasına ve markalaşma sürecine katkı sağlamaktır. Çalışma kapsamında konuya ilişkin kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Yorumlayıcı yaklaşıma dayalı nitel bir araştırma olan çalışmada, incelenen tasarımlar görsel göstergebilim kuramları ile tasarım ilke ve elemanları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni çerçevesinde yürütülmüştür. Bulgular, kent merkezindeki yönlendirme ve işaretleme dizgesinde bütünlük sağlanamadığını, kültürel göstergelerin sınırlı kullanıldığını ve tarihi yapılara yönelik yönlendirme tabelalarının yetersiz olduğunu göstermiştir. Araştırma sonucunda Kayseri kent merkezi için kültürel göstergeleri içeren örnek bir yönlendirme ve işaretleme dizgesi tasarlanmıştır; iki ve üç boyutlu çizimler ile fotomontajlar hazırlanarak uzman görüşleri doğrultusunda proje son hâline getirilmiştir. Bu sürecin, kent ölçeğinde uygulanabilir, bütüncül ve kültürel açıdan sürdürülebilir tasarım yaklaşımlarına yönelik örnek bir model oluşturacağı ve literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: kültürel gösterge, yönlendirme tasarımı, işaretleme tasarımı, kent kimliği

Abstract *This study examines the use of cultural indicators in wayfinding and signage design practices in the city center of Kayseri, aiming to contribute to the sustainability of cultural values, the legibility of urban space, the preservation of urban identity, and the city's branding process. Following an extensive literature review, the study employs a qualitative research approach grounded in an interpretive methodology. Existing wayfinding and signage designs were analyzed in accordance with visual semiotics theories and fundamental design principles. Conducted within the framework of the action research model, the findings reveal a lack of unity in the current wayfinding system, limited use of cultural indicators, and insufficient signage for historical structures. In response, a culturally integrated wayfinding and signage system was proposed and developed through two- and three-dimensional drawings and photomontages based on expert evaluations. The study offers a feasible and culturally sustainable design model at the urban scale.*

Keywords: cultural indicators, wayfinding design, signage design, urban identity

¹ Bu çalışma, "Kültürel Göstergelerin Kayseri İli Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Uygulamalarında Kullanım Durumlarının İncelenmesi ve Örnek Bir Uygulama" başlıklı sanatta yeterlik tezinden üretilmiştir.

Citation | Atıf: Aybay, C. ve Çeken B. (2026). Kentsel yönlendirme ve işaretleme tasarımında kültürel Göstergeler: Kayseri örneğinde analiz ve uygulama. *Art-e Sanat Dergisi*, (37) 1-23. doi:10.21602/sduarte.1889870

Corresponding author | Sorumlu Yazar: Cihan Aybay | cihanaybay@erciyes.edu.tr

Giriş

Günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte bilgi üretimi ve dolaşımı hızla artmakta; özellikle nüfus yoğunluğu giderek artan şehirlerde bu bilginin yeterince düzenlenememesi, karmaşık ve okunması güç mekânların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentlerin kimlik kaybı yaşamalarıyla birlikte bireylerin bulundukları çevrede yönlerini algılamaları ve yollarını bulmaları giderek zorlaşmaktadır. Bu durum, insanların bir mekânda kaybolmadan, hızlı ve etkili biçimde yönlerini bulabilmelerine yönelik çözümler üreten bilgilendirme tasarımı disiplininin ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur. Bilgilendirme tasarımı kapsamında yer alan çevresel grafik tasarım uygulamaları, özellikle yönlendirme ve işaretleme tasarımları aracılığıyla mekânın kimliği ile yönlendirme işlevini bir arada sunan önemli tasarım alanları olarak öne çıkmaktadır.

Yönlendirme ve işaretleme tasarımlarının mekâna estetik değer kazandıran ve mekân kimliğinin bir parçası haline gelen unsurlar olması, özellikle kent merkezleri açısından büyük önem taşımaktadır. Kent merkezleri, yerli ve yabancı ziyaretçilerin kentle ilk temas kurdukları alanlar olup, kentin kimliğinin en görünür olduğu mekânlardır. Bu nedenle bu alanlarda uygulanacak yönlendirme tasarımlarının işlevselliğin yanı sıra, kültürel değerleri yansıtan, kent dokusunu bozmayan ve kente özgü bir görsel dil sunan nitelikte olması önemlidir. Bu doğrultuda, kültürel göstergelerin yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında kullanılması hem kent kimliğinin güçlendirilmesine hem de kültürel mirasın tanıtılmasına ve sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlamaktadır.

Yönlendirme sistemleri, kullanıcıların hedeflerine kolaylıkla ulaşmalarını sağlarken aynı zamanda belediyeler ve kurumlar için kimliklerini vurgulayan etkili bir iletişim aracına dönüşmektedir. Bu bağlamda yaratıcı yön bulma çözümleri, kurum ve kent kimliğinin görünür kılınmasında önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Yönlendirme ve işaretleme tasarımları, bu yönüyle turistlere ve kentlilere fayda sağlayan işlevsel birer sanat eseri niteliği taşımaktadır (URL 1).

Yönlendirme tasarımı, yerleşke ve kent kimliğinin önemli bir bileşeni olarak kullanıcıların nerede olduklarını algılamalarını sağlayan bildirişim öğeleri arasında yer almaktadır. Ancak bu tasarımların yalnızca yön bulma işleviyle sınırlı kalmaması; mekâna işlevsel, biçimsel ve estetik katkılar sunması, mekâna kimlik ve bellek kazandırması gerekir (Fişenk Türkkân, 2014, s. 49). Bu bağlamda kültürel geçmişin çağdaş tasarım yaklaşımlarıyla yeniden ele alınması ve teknolojinin sunduğu olanaklar aracılığıyla görünür kılınması, çevresel grafik tasarım uygulamalarında belirleyici bir rol üstlenmektedir. Kültür ve kültürel değerlerin tasarım nesneleri üzerinden yeniden yorumlanması, kültürel sürekliliği güçlendirirken özgün ve ayırt edici bir tasarım dilinin gelişmesine olanak tanımaktadır.

“Bir kent her şeyden önce bir yaşam çevresi olarak işlevsel olmalı ancak, bireylerin görsel, algısal ve entelektüel gereksinimlerine de cevap verebilmelidir.” (Ak, 2020, s. 91). Ancak günümüzde birçok çevresel grafik tasarım uygulamasında işlevselliğin ön planda tutulduğu, buna karşın kent kimliğini

yansıtan öğelerin geri planda kaldığı görülmektedir. Mekânla ilişki kurmayan, farklı şehirlerde benzer biçimlerde kullanılan standart yönlendirme ve işaretleme tasarımları, kentlerin özgün kimliklerini zayıflatmakta ve kimlik kaybını artırmaktadır. Oysa kent kimliğinin oluşumunda kültürel değerler temel bir rol üstlenmektedir. Yörükkan (2006)'ya göre kültür; toplum ve mekân öğelerinin en doğal sentezi olup hem kentin kimliğini oluşturan unsurlarda hem de kente bakan bireylerin algısında kendini göstermektedir. Bu nedenle çevresel grafik tasarım uygulamaları kapsamında geliştirilen yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında kültürel göstergelere yer verilmesi, kent kimliğinin korunması ve güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Brecque (1996), kültürel göstergelerin çevresel grafik tasarım alanındaki kullanımına ilişkin olarak, disiplinin 1960'lı yıllarda ortaya çıkışıyla birlikte temel amacın mekânı daha anlaşılır ve okunabilir kılmak olduğunu belirtmektedir. İlk dönem uygulamaların ağırlıklı olarak yol bulma sistemlerine odaklandığını ifade eden Brecque, ilerleyen süreçte tasarımcıların insanlar ile mekânlar arasında duygusal bağ kurmak, mekânları daha davetkâr hale getirmek ve tarihî çevreyle uyum sağlamak amacıyla kültürel motif ve öğeleri işaret sistemlerine entegre etmeye başladıklarını, Bu yaklaşımın, kurumsal kimliğe sahip ve yöresel karakteristikleri yansıtan mekânların oluşumuna katkı sağladığını vurgulamaktadır (aktaran Okcu, 2007, s. 68).

Bu doğrultuda tasarımcılar, mekân ve mekânı oluşturan bileşenleri bütüncül bir yaklaşımla ele alarak tarihî yapıların biçimsel özelliklerinden, simge ve sembol gibi kültürel değer taşıyan motiflerden yararlanmış; bu sayede mekânlara kimlik kazandırarak markalaşma sürecinin ilk adımlarını atmışlardır. Mekân içerisinde yer alan kültürel göstergeler, kentlilerin yaşadıkları şehirle duygusal bağ kurmalarını sağlarken ziyaretçiler için de daha sıcak ve davetkâr ortamlar oluşturmuştur. Bu durum, yönlendirme ve işaretleme tasarımlarını yalnızca yön bulma aracı olmaktan çıkararak, kentlerin turizm ve ekonomi açısından da katkı sağlayan stratejik bir tasarım sürecine dönüştürmüştür.

Buna karşın Türkiye'de kentsel tasarım ve çevresel grafik tasarım uygulamalarında, yönlendirme dizgelerinin kent kimliği ve çevresel bütünlük bağlamında yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Okcu (2007)'ye göre kent kimliğinin korunması ve sürekliliğinin sağlanabilmesi için tasarım kararlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması; kent yöneticilerinin kentsel tasarıma bakış açılarının çağdaş ölçütler doğrultusunda şekillenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde rastgele ve süresiz uygulamalar, yerel kimliğini yitirmiş çevrelerin oluşmasına neden olmaktadır (Okcu, 2007, ss. 70–71). Kültürel sürekliliğin sağlanabilmesi ise, kentin geçmişten günümüze aktarılabilen imgelerinin yeni biçimsel yorumlarla dönüştürülerek yaşatılmasına bağlıdır (Büyükmihçı, Bilsel, Yaşlıca, Erkman ve Hisarligil, 2000, s. 152).

Çevresel grafik tasarım alanının uluslararası düzeyde önemsenmesine karşın, Türkiye'de yönlendirme dizgeleri konusunda yeterli duyarlılığın oluşmadığı görülmektedir. Çevresel Grafik Tasarımcıları Derneği (SEGD), Uluslararası Bilgilendirme Tasarımı Enstitüsü (IIID) ve Amerika Grafik

Sanatlar Enstitüsü (AIGA) gibi kuruluşlar bu alanın gelişimini desteklerken, ülkemizde özellikle kamusal alanlardaki dış mekân yönlendirme dizgelerine gereken önem yeterince verilmemektedir. Fişenk (2012, s. 9), ülkemizde iç mekân yönlendirme tasarımlarında belirli ölçüde nitelikli örnekler görülmesine rağmen, kent ölçeğindeki dış mekân yönlendirme dizgelerinde akılda kalıcı uygulamaların oldukça sınırlı olduğunu belirtmektedir. Literatürde yurt dışındaki kentlere ait, kent kimliğine özel olarak geliştirilmiş çok sayıda yönlendirme sistemi örneğine rastlanırken, Türkiye’deki kentlere ilişkin benzer nitelikte çalışmaların azlığı bu durumu destekler niteliktedir.

Yönlendirme ve işaretleme tasarımlarının kent markalaşmasına katkısı, bu alanın önemini daha da artırmaktadır. Gibson (2009, ss. 69–70)’e göre yönlendirme sistemleri markalaşma sürecine iki şekilde katkı sağlamaktadır: Mevcut bir marka kimliğinin yeni bir yönlendirme programı aracılığıyla güçlendirilmesi ya da yeni bir yön bulma sistemiyle birlikte yeni bir marka kimliğinin oluşturulması. Her iki durumda da yön bulma ve markalaşma, çevresel mekân tasarımının bütüncül bir parçası olarak ele alınmalıdır. Eksiksiz ve iyi tasarlanmış bir yönlendirme sistemi, mekânın tanınırlığını artırmakta ve ziyaretçiler için daha çekici hale gelmesini sağlamaktadır.

Bu yaklaşımın başarılı örnekleri, olimpiyat oyunları için geliştirilen görsel kimlik ve yönlendirme sistemlerinde açıkça görülmektedir. Olimpiyat tarihindeki ilk kapsamlı görsel kimlik çalışması, 1964 Tokyo Olimpiyatları için Masaru Katsumi yönetimindeki ekip tarafından gerçekleştirilmiştir (Ergüven, 2013). Bu süreçten itibaren hazırlanan yönlendirme ve kimlik tasarımlarında kültürel göstergelere yoğun biçimde yer verilmiştir. Lance Wyman’ın 1968 Mexico City Olimpiyat Oyunları için tasarladığı yönlendirme ve kimlik sistemi, Meksika kültürüne ait Huichol motiflerinden ve dönemin op art anlayışından beslenerek oluşturulmuş; kültürel formların çağdaş tasarım diliyle yeniden yorumlanmasına önemli bir örnek sunmuştur (Wyman, 2009, s. 74). Aslan Odabaşı (2006, s. 175)’in de belirttiği gibi, insanlar tarih boyunca mekânlarını farklılaştırmak ve aidiyetlerini ifade etmek için sembol ve desenlerden yararlanmışlardır; bu yaklaşım günümüz kentsel tasarımlarında da geçerliliğini korumaktadır.

Nitekim Sign Research Foundation (URL 2)’ye göre günümüzde küçük kasabalardan büyük şehir merkezlerine kadar birçok kentsel alan, markalaşmayı güçlendirmek, navigasyonu kolaylaştırmak ve önemli varış noktalarını vurgulamak amacıyla yön bulma ve kimlik sistemleri geliştirmektedir. Bu tür projeler, toplumların ekonomik sürdürülebilirliğini destekleyen önemli araçlar haline gelmiş olsa da bu alanda çalışan planlamacılar ve yerel yöneticiler için yeterli sayıda sistematik çalışma ve rehber niteliğinde kaynak bulunmamaktadır.

Konuyla ilgili kitaplar, süreli yayınlar, tezler, makaleler ve raporlar incelenerek yönlendirme ve işaretleme tasarımlarına ilişkin literatür taranmıştır. Mevcut çalışmaların büyük ölçüde yönlendirme tasarımlarının grafik tasarım sorunları ve kent kimliğiyle ilişkisi üzerinde durduğu; ancak kültürel göstergelerin bu tasarımlardaki kullanım biçimleri ve kent kimliğine etkilerini derinlikli ve bütüncül

biçimde ele alan araştırmaların sınırlı kaldığı görülmüştür. Topaklı (2019), bilgilendirme tasarımı kapsamında yönlendirme ve işaretleme tasarımlarının kent ve mekân kimliği kazandırmadaki rolünü vurgulamış; tarihi ve kültürel değerlerin tasarımlara yansıtılmasının önemsendiğini ve bu tasarımların kentin kültürel felsefesini görsel dile dönüştürmesi gerektiğini belirtmiştir. Fişenk (2012) ise Türkiye’de kentlere özgü bütüncül yönlendirme dizgelerinin bulunmadığını, mevcut uygulamaların grafik tasarım ve uygulama açısından sorunlar taşıdığını ifade ederek bu alandaki eksikliklere dikkat çekmiştir. Ergen (2011) çalışmasında, kamusal mekânların ve özellikle cadde–sokakların kentin algılanması ve okunabilirliği açısından önemini ortaya koymuş; bu bağlamda yönlendirme ve işaretleme tasarımlarının kentsel deneyime katkısına işaret etmiştir. Bu değerlendirmeler, kültürel göstergelerin yönlendirme tasarımlarındaki rolünün daha kapsamlı biçimde incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla bu çalışma, çok sayıda tarihî yapının kent merkezinde bir arada bulunduğu Kayseri ili örneği üzerinden, kültürel göstergelerin yönlendirme ve işaretleme tasarımı uygulamalarındaki kullanım durumlarını görsel göstergebilimsel kuramlar çerçevesinde ele almayı ve bu doğrultuda örnek bir uygulama geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda araştırmanın problem cümlesi ve buna bağlı alt problemler şu şekildedir:

Kayseri ili kent merkezinde yer alan yönlendirme ve işaretleme tasarımı uygulamalarında kültürel göstergelerin kullanım düzeyi ve bu kullanıma ilişkin eksiklikler nelerdir ve elde edilen bulgular doğrultusunda kültürel değerlerin sürdürülebilirliğini destekleyen, kullanıcıların mekânı kolay ve etkili biçimde deneyimlemelerini sağlayan, kent kimliğinin korunmasına ve markalaşma sürecine katkı sunan bütüncül bir yönlendirme ve işaretleme tasarım dizgesi nasıl oluşturulabilir?

- Kayseri ili kent merkezindeki yönlendirme ve işaretleme tasarımları nelerdir?
- Kayseri ili kent merkezindeki yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında yer alan kültürel göstergeler nelerdir?
- Kayseri ili kent merkezindeki yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında yer alan kültürel göstergeler kent kimliğiyle bütünleşiyor mu?
- Kayseri ili kent merkezi için nasıl bir yönlendirme ve işaretleme tasarım dizgesi hazırlanmalıdır?
- Kayseri ili kent merkezi için araştırma kapsamında hazırlanan yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında kullanılan kültürel göstergeler, malzeme, teknoloji, kullanılabilirlik ve projenin uygulanabilirliği hakkında uzman görüşleri nelerdir?

Araştırma kapsamında, mevcut uygulamalar analiz edilmiş; elde edilen bulgular doğrultusunda uzman görüşleriyle kullanılabilirliği test edilen örnek bir yönlendirme ve işaretleme tasarımı geliştirilmiştir. Çalışmanın, çevresel grafik tasarım alanında kent kimliği ve kültürel süreklilik bağlamında yapılacak akademik çalışmalara ve uygulamalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Yöntem

Bu bölüm araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve verilerin analizini içermektedir.

1.1. Araştırma Modeli

Araştırma konusu ile ilgili kapsamlı bir literatür araştırması yapılmıştır. Araştırma yorumlayıcı yaklaşıma dayalı nitel bir çalışma olup, araştırma kapsamında incelenen tasarımlar araştırmacı tarafından görsel gösterge bilimsel kuramlar ve tasarım ilke ve elemanları kapsamında yorumlanmıştır. Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “Eylem Araştırması” olarak belirlenmiştir.

Eylem araştırması, uzman araştırmacıların yürütücülüğünde, uygulayıcılar ve ilgili paydaşların aktif katılımıyla yürütülen; mevcut uygulamaları eleştirel biçimde değerlendirerek sorunlara yönelik iyileştirici çözümler geliştirmeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, katılımcıların eşit söz hakkına sahip olduğu, görüş birliğine dayalı ve demokratik bir süreci temel almakta; elde edilen bulgular ise belirli bir bağlam ve katılımcı grubuyla sınırlı olması nedeniyle yerel nitelik taşımakta ve genelleme amacı gütmemektedir (Karasar, 2012, ss. 27–28).

1.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırma, kültürel göstergelerin Kayseri ili yönlendirme ve işaretleme tasarımı uygulamalarında kullanım durumlarını değerlendiren tasarım uygulamaları üzerinden ele alınmıştır. Araştırmanın evrenini; oldukça zengin bir tarihe, kültürel değerlere ve adeta açık hava müzesini andıran ayrıcalıklı bir kent merkezine sahip olan Kayseri ili oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; Kayseri ili kent merkezinde yer alan yönlendirme ve işaretleme tasarımı uygulamaları oluşturmaktadır. Araştırma süreci, konuya ilişkin literatür taraması yapılarak kuramsal verilerin toplanması ile başlamış; mevcut tasarım uygulamalarının incelenmesiyle devam etmiştir. Bu incelemeler sonucunda örnek bir tasarım projesi hazırlanmıştır. Hazırlanan tasarımlar için katalog ve görüşme formu oluşturularak, uzman görüşüne sunulmuş ve uzmanların geri bildirimleri doğrultusunda iyileştirmeler yapılarak proje tamamlanmıştır.

1.3. Verilerin Toplanması

Kuramsal verilerin toplanabilmesi amacıyla kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Kültür, göstergebilim, Kayseri ili ve kültürü, tarihi eserleri ve mimarisi, mimari yapılarda kullanılan malzeme ve renkler, çevresel grafik tasarım ile yönlendirme ve işaretleme tasarımları konularında çeşitli tezler, makaleler, kitaplar, süreli yayınlar, raporlar ve elektronik kaynaklar incelenmiştir. Türkçe kaynakların sınırlı olması nedeniyle bazı literatürlerin çevirilerine de yer verilmiştir. Veriler toplanırken yalnızca yazılı kaynaklara değil, aynı zamanda görsel kaynaklara da başvurulmuş; yurtiçi ve yurtdışında daha önce tasarlanmış ve uygulanmış projeler ile örnek tasarımlar incelenmiştir. Kayseri kent merkezinde bulunan mevcut tabelalar ve bu tabelalarda kültürel göstergelerin kullanımını

değerlendirmek amacıyla saha çalışması yapılmış, mevcut tasarımlar fotoğraflanarak belgelenmiştir. Toplanan kuramsal ve görsel verilere dayanarak hazırlanan örnek proje; kültürel göstergelerin kullanımı, malzeme ve teknoloji seçimi, tasarımların işlevselliği ve gelecekteki uygulanabilirliği açısından değerlendirilmek üzere katalogları hazırlanıp dokuz adet sorudan oluşan görüşme formu ile alanında uzman beş uzmana sunulmuş ve çalışma hakkında görüşleri istenmiştir. Uzmanlardan elde edilen geri bildirimler, tasarımların eksik yönlerinin düzeltilmesi ve iyileştirilmesi sürecinde kullanılmıştır.

1.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında, Kayseri ili kent merkezine yönelik kültürel göstergeleri temel alan özgün bir yönlendirme ve işaretleme tasarım dizgesi geliştirilmiştir. Tasarım sürecine ve önerilen uygulamalara ilişkin değerlendirmelerin alınabilmesi amacıyla hazırlanan görsel içerikler bir katalogda toplanmıştır.

Alan uzmanlarının görüş ve değerlendirmelerini almak üzere yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu, Adobe Acrobat programı aracılığıyla dijital ortamda düzenlenmiş; katılımcıların sınırsız metin girişi yapabilmesine olanak tanıyacak şekilde tasarlanmıştır. Formda, kültürel göstergelerin kullanım biçimleri, malzeme ve teknoloji tercihleri, yönlendirme ve işaretleme sisteminin kullanılabilirliği ile uygulanabilirliği gibi ölçütlere yönelik uzman değerlendirmelerini toplamak amaçlanmıştır.

Hazırlanan görüşme formu PDF (Portable Document Format) biçiminde yerel yönetim temsilcileri (Kayseri Büyükşehir Belediyesi), reklam ajansı profesyonelleri ve akademisyenlerden oluşan alan uzmanlarına e-posta yoluyla iletilmiştir. Bu araçlar aracılığıyla elde edilen veriler tasarımların iyileştirme sürecinde kullanılmıştır.

1.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yazılı ve görsel kaynaklardan elde edilen veriler, kültürel göstergelerin yönlendirme ve işaretleme tasarımlarındaki kullanım biçimlerini ve çevresel grafik tasarım bağlamındaki tarihsel gelişimini ortaya koymak amacıyla analiz edilmiştir. Yurt içi ve yurt dışı örnek uygulamalar, bulguların yorumlanmasına destekleyici veri olarak değerlendirilmiştir.

Kayseri kent merkezinde yer alan mevcut yönlendirme ve işaretleme tasarımları, sahada yapılan fotoğraf çekimleri aracılığıyla belgelenmiş; bu tasarımlar göstergebilim kuramları ile tasarım ilke ve elemanları çerçevesinde analiz edilerek kültürel göstergelerin kullanım durumu ve kent kimliğiyle uyumu incelenmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Kayseri kent merkezi için kültürel göstergeleri temel alan örnek bir yönlendirme ve işaretleme tasarım dizgesi geliştirilmiş; tasarımlar fotomontaj teknikleriyle kent merkezindeki ilgili mekânlara yerleştirilmiş ve katalog hâline getirilerek hazırlanan görüşme formu ile alan uzmanlarıyla paylaşılmıştır. Alan uzmanlarının görüş ve önerileri analiz edilip değerlendirilmiş, bu doğrultuda gerekli iyileştirmeler yapılarak uygulama projesi tamamlanmıştır.

2. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmanın temel problemi kapsamında yer alan alt problemlere yönelik bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

2.1. Kayseri İli Kent Merkezindeki Mevcut Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımları Nelerdir?

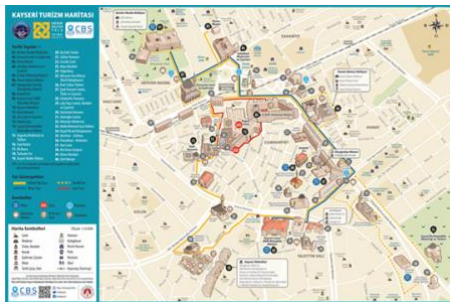
Literatür araştırmaları sırasında, Kayseri kent merkezinde “Kayseri Kültür Yolu Projesi” kapsamında 2012 yılından itibaren çevre düzenleme çalışmalarının yürütüldüğü bilgisine ulaşılmış ve bu doğrultuda kent merkezinde saha incelemeleri gerçekleştirilmiştir. İncelemeler sonucunda, proje kapsamında yerli ve yabancı ziyaretçiler için bir gezi güzergâhının belirlendiği; ancak bu güzergâhın yalnızca “Kültür Yolu Haritası” aracılığıyla sunulduğu ve mekân içerisinde yönlendirme tabelalarıyla desteklenmediği tespit edilmiştir (Görsel 1). Belirlenen rota, Gevher Nesibe Medresesi’nden başlayarak 40 tarihi durağı kapsamaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2014, s. 14).

Görsel 1. Kayseri Büyükşehir Belediyesi, *Kültür yolu haritası*, 2017, Kayseri.

Kültür Yolu Haritası, hem turizm rehberi ve haritası içerisinde (Görsel 2) hem de mekânda yer alan bir tabela (Görsel 3) aracılığıyla ziyaretçilere sunulmaktadır. Ayrıca tarihi yapıların önünde bilgilendirici panolar (Görsel 4) yer almaktadır. Ancak her ne kadar rota boyunca zemin kaplamalarıyla yönlendirme sağlandığı belirtilse de (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2014, s. 14), sahada yapılan gözlemler bu kaplamaların kullanıcılar tarafından fark edilmediğini göstermiştir. Zemin kaplamaları yalnızca havadan algılanabilmekte ve alanı bölgesel olarak ayıran bir gösterge işlevi görmektedir (Görsel 5). Bu durum, mekânda yönlendirme tabelalarına duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Görsel 2. Kayseri Büyükşehir Belediyesi, *Kayseri turizm haritası*, 2017, Kayseri.

Görsel 3. Aybay, C. (2022). *Kayseri kültür yolu haritasının tabelada kullanımı* [Fotoğraf], Kayseri.

Görsel 4. Aybay, C. (2022). *Kayseri kent merkezinde yer alan tarihi yapılara ait bilgi panoları* [Fotoğraf], Kayseri.

Görsel 5. Kayseri Büyükşehir Belediyesi, *Kayseri kent merkezi ve zemin kaplamalarından bir kesit* [Fotoğraf], 2018, Kayseri.

Çünkü; tabelalar, yapılı çevrede insanlarla doğrudan etkileşim kuran ve açık, anlamlı bilgiler aktaran temel iletişim araçlarıdır. Diğer çevresel unsurlar biçimleri aracılığıyla dolaylı anlamlar çağrıştırsa da (örneğin, bir çit veya yüksek duvar "dışarıda dur" anlamına gelebilir veya bir zemin kaplaması o mekânı özelleştirebilir) tabelalar belirli mesajları doğrudan ileterek bireylerin yön bulmalarına, bilgilendirilmelerine ve yönlendirilmelerine olanak tanır. Tabelalardaki bilgilerin okunması ve anlaşılması, kullanıcıların mekânsal karar alma ve hareket süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle yönlendirme ve işaretleme tabelaları, yapılı çevrede insan-mekân etkileşimi açısından en çok incelenen ve en önemli iletişim araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir (Calori ve Vanden-Eynden, 2015, s. 90). Bu durum, çevresel düzenlemelerde yönlendirme ve işaretleme sistemlerinin gerekliliğini ortaya koymakta olup Kayseri kent merkezinde bu alandaki eksiklik belirgin biçimde hissedilmektedir.

Ayrıca kent merkezinde cadde, sokak, bulvar, durak, park, tuvalet, otopark, çarşı ve benzeri kamusal alanlarda kullanılan tabelaların görsel tasarımlarının birbirinden farklılık gösterdiği; bu durumun mekâna ait bütüncül bir görsel kimliğin oluşmasını engellediği saptanmıştır. Yalnızca cadde ve sokak yönlendirme tabelalarında belirli bir standart bulunmaktadır (Görsel 6-14).

Görsel 6. Aybay, C. (2022). Kayseri kent merkezinde yer alan cadde, sokak, bulvar ve kapı numarası tabelaları [Fotoğraf], Kayseri.

Görsel 7. Aybay, C. (2022). Kayseri kent merkezinde yer alan otopark tabelaları [Fotoğraf], Kayseri

Görsel 8. Aybay, C. (2022). Kayseri kent merkezinde yer alan durak tabelaları [Fotoğraf], Kayseri.

Görsel 9. Aybay, C. (2022). Kayseri kent merkezinde yer alan yeraltı çarşısı, pasajlar ve kapalı çarşı tabelaları [Fotoğraf], Kayseri.

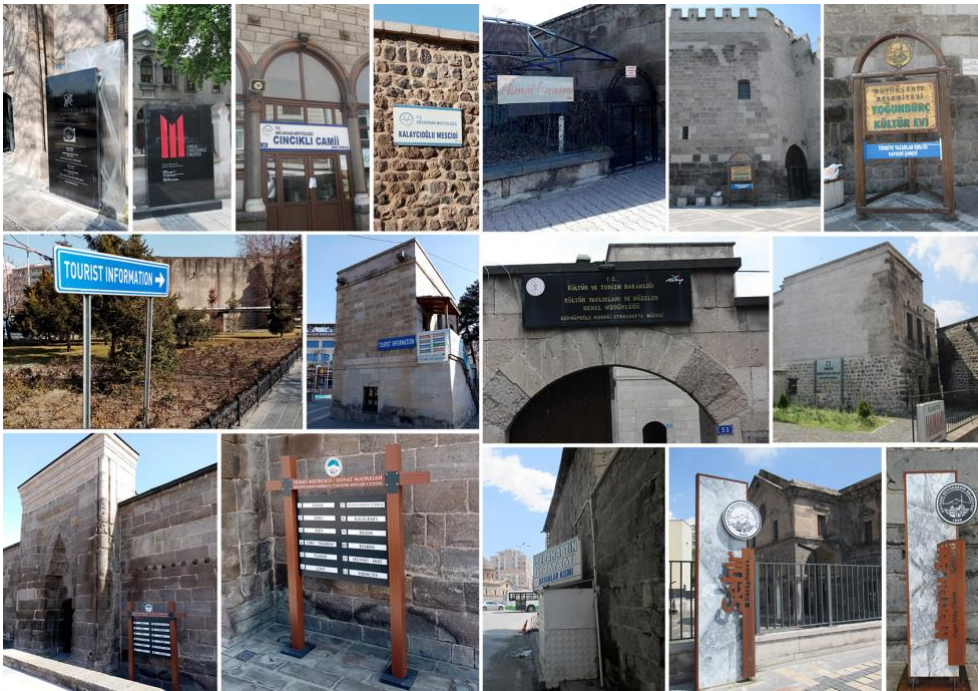
Görsel 10. Aybay, C. (2022). Kayseri kent merkezinde yer alan wc tabelaları [Fotoğraf], Kayseri.

Görsel 11. Aybay, C. (2022). *Kayseri Kent merkezinde yer alan tarihi mekanlar hakkında bilgi veren bilgilendirme tasarımları ve haritalara ait tabelalar* [Fotoğraf], Kayseri.

Görsel 12. Aybay, C. (2022). *Kayseri kent merkezinde yer alan kamuya ve özel işletmelere ait mekanlara dönüştürülmüş tarihi bina ve mekanlara ait tabelalar* [Fotoğraf], Kayseri.

Ancak Kayseri ili cadde ve sokak tabela tasarımları (Görsel 13), Türkiye'nin pek çok ilinde kullanılan ve İstanbul için geliştirilmiş tabela tasarımlarıyla (Görsel 14) büyük ölçüde benzerlik göstermekte; renk kullanımı dışında Kayseri'ye özgü ayırt edici bir tasarım dili sunamamaktadır. Tabelalarda tercih edilen mavi ve yeşil tonları, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin kurumsal kimlik renkleri olup, turkuaz ve çivit mavisi olarak Türk kültürü ve Anadolu Selçuklu sanatında önemli simgesel anlamlar taşımaktadır. Selçuklu'nun ikinci başkenti olan Kayseri bağlamında bu renkler, kente özgü kültürel göstergeler olarak yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında değerlendirilebilecek niteliktedir.

Görsel 13. Uludagsozluk, (2022). *İstanbul Sokak Yönlendirme Tabelaları (Solda)*, [Fotoğraf], İstanbul.

Görsel 14. Cihan Aybay, *Kayseri Sokak Yönlendirme Tabelaları (Ortada)*, Fotoğraf, 2022, Kayseri

Saha incelemeleri sonucunda, bazı tabelalarda kültürel göstergelerin kullanılmaya çalışıldığı ancak bu göstergelerle bütüncül ve kimlikli bir yönlendirme ve işaretleme tasarım dizgesinin oluşturulmadığı belirlenmiştir. Kent merkezindeki mimari ve peyzaj düzenlemeleri büyük ölçüde tarihî ve kültürel dokuya uygun tasarlanmış olsa da çevresel grafik tasarım uygulamalarıyla yeterli bütünlük sağlanamamıştır. Bu durum, kent kimliğini yansıtan, ziyaretçilerin mekânı kolaylıkla deneyimleyebileceği ve Kültür Yolu Projesi ile bütünleşen bir yönlendirme ve işaretleme tasarımına ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur.

2.2. Kayseri İli Kent Merkezindeki Mevcut Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımlarında Yer Alan Kültürel Göstergeler Nelerdir?

Kayseri kent merkezi yönlendirme ve işaretleme tabelalarında kültürel göstergelerin kullanımı üzerine tespitleri maddeler halinde şu şekilde özetleyebiliriz:

- Kültür Yolu Haritasında tarihi yapı ikonlarının eksikliği, kullanıcı deneyimini ve kültürel aktarımı zayıflatmaktadır.
- İnfografik tabelalarda, Kayseri'nin taş kapılarından alınan motifler, iç içe geçmeli kademeli formlar ve kümbet çatı formlarının tasarım ögesi olarak kullanılması, kültürel göstergelerin başarılı bir şekilde vurgulandığı alanlardır.
- Cadde, sokak ve bulvar tabelalarında, İstanbul tasarımı esas alınmış, sadece renk farklılığı yapılmış; Kayseri'ye özgü tam bir görsel kimlik oluşturulamamıştır.
- Taş malzemeden oluşturulan işaretleme tabelaları, Kayseri taşı ve taş işçiliği gibi kültürel unsurları vurgulamakta fakat diğer yönlendirme tabelalarıyla görsel bütünlük sağlamamaktadır.
- Kent bilgileri ve parmak direk tabelaları, kültürel gösterge barındırmamakta ve görsel tasarım bütünlüğü eksiktir.

- Pasaj giriş tabelaları ve Yeraltı Çarşısı giriş tabelaları, kültürel gösterge açısından zayıf kalmakta, sadece renklerle bir bağ kurulmaktadır.
- Kültürel miras açısından önemli olan Kapalı Çarşı girişlerinin çoğu yeterince fark edilmemekte ve görünürlükleri zayıf kalmaktadır. Giriş tabelalarında grafik dil açısından uyumsuzluklar bulunmakta; ayrıca Kapalı Çarşı'nın cephelerinde, tarihi dokuyu olumsuz etkileyen tabela kirliliği göze çarpmaktadır.
- Katlı otoparklar, taş malzeme ve geleneksel geometrik formlarla kültürel göstergeleri mimaride barındırsa da tabelalarda kültürel gönderme bulunmamaktadır.
- Otobüs durakları biçim ve form olarak kültürel değerlere gönderme yapsa da grafik tasarım unsurları (renk, desen) yetersizdir.
- Park ve bahçe tabelaları, taş malzeme kullanımıyla kültürel göstergeler taşımaktadır; ancak kamusal işletme tabelalarında görsel bütünlük eksiktir.
- Tarihi yapıların yeni kullanım alanlarına (müze, sanat merkezi vb.) ait tabelaların, bazılarında kültürel göstergelere yer verilmiş olduğu, bazılarında ise yer verilmediği ya da zayıf kaldığı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak Kayseri kent merkezinde yer alan yönlendirme ve işaretleme sistemleri ile kamusal alan tabelalarında kültürel göstergelerin kullanım durumları incelendiğinde; harita, tabela ve mimari unsurlarda yer verilen kültürel öğelere rağmen, tüm sistem genelinde tam bir görsel ve kavramsal bütünlük sağlanamadığı gözlemlenmiştir. Özellikle İstanbul tabelalarının örnek alınarak tasarlanmış cadde ve sokak tabelalarında, kente özgü bir kimlik oluşturulması yönünde eksiklikler bulunmakta; bazı tasarımlarda ise kültürel göstergeler yalnızca renk veya motif düzeyinde kalmaktadır. Kapalı Çarşı, Yeraltı Çarşısı, pasajlar, otoparklar ve park alanlarındaki yönlendirme sistemlerinde ise, taş işçiliği ve geometrik formlar gibi kültürel unsurlar mimaride öne çıkarılmasına rağmen, tabelalarda bu kültürel sürekliliğin yansıtlamadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Kayseri kent merkezinde yönlendirme ve işaretleme sistemleri içinde kültürel göstergelerin daha tutarlı ve bütüncül bir tasarım anlayışıyla ele alınması gerekmektedir.

2.3.Kayseri İli Kent Merkezindeki Mevcut Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımlarında Yer Alan Kültürel Göstergeler Kent Kimliğiyle Bütünleşiyor mu?

Genel olarak Kayseri kent merkezindeki çevresel grafik tasarım uygulamalarında kültürel öğelere yönelik bireysel çabalar gözlemlense de tabelalar arası görsel bütünlük eksikliği ve kente özgü kültürel kimliği sistemli bir şekilde yansıtamama sorunu belirgindir. Belediye logosu gibi kurumsal unsurlar kent kimliğinin önüne geçmiştir. Kent için özgün bir görsel kimlik sisteminin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

2.4. Kayseri İli Kent Merkezi İçin Nasıl Bir Yönlendirme ve İşaretleme Tasarım Dizgesi Hazırlanmalıdır?

Dünyada ve Türkiye'deki yönlendirme ve işaretleme tasarımları incelendiğinde Türkiye'deki kent kimliği ve bütünlüğü dikkate alınarak hazırlanan tasarımlarda yönlendirme ve işaretleme tasarımları ile ilgili sadece cadde, sokak, bulvar ve kapı numaralarına yer verildiği; diğer ülkelerin şehirlerine ait bazı yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında ise yönlendirme ile ilgili diğer tabelaların da kimlik bütünlüğü içerisinde tasarlanmaya çalışıldığı görülmüştür.

Çünkü; bu durum ya maliyet açısından yönetimler tarafından dikkate alınmamakta ya da her şehrin mekânı ve mekânı içerisinde barındırdığı alanlara (tarihi ve turistik mekanlar vb.) göre yönlendirme ile ilgili ihtiyaçları da farklı olduğu için yönlendirme dizgeleri bu ihtiyaçlara göre şekillenmektedir. Bu ve benzeri farklılıklar yönlendirme dizgelerine yeni tabelaların eklenmesini gerektiren durumlarla karşılaşılmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla tasarım öncesinde bu ihtiyaçları belirlemek için sahaya inilerek alan araştırmaları yapılmakta ve şehir için tasarlanacak olan yönlendirme dizgesi belirlenerek tasarım sürecine başlanmaktadır. Kayseri kent merkezinde de konu ile ilgili saha araştırma ve incelemeleri sırasında karşılaşılan bu ve buna benzer bulgular değerlendirilmiş, kent merkezi için hazırlanacak dizgede hangi tabelaların yer alacağı, eksiklerin neler olduğu belirlenmiştir.

Kayseri kent merkezinde karşılaşılan bulgulara göre Kayseri kent merkezi; içerisinde barındırdığı çok sayıdaki tarihi ve kültürel mirası ile adeta bir açık hava müzesi gibi olup, eko turizm kapsamında müze, kafe, restoran, otel, kütüphane vb. olarak kullanılan tarihi mekanları ile Türkiye'nin diğer şehirlerinden oldukça farklı özellikte bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla bu durum Kayseri'yi diğer şehirlerden farklı kılmaktadır. Bu nedenle kent merkezinde yer alan yönlendirme ve işaretleme ile ilgili tabelalar da çeşitlilik kazanmaktadır. Bu tabelaların kentin cadde ve sokak tabelalarıyla bir bütünlük içerisinde tasarlanması kentin kimlik bütünlüğü açısından önemli olup; sahaya inilerek tespitleri yapılan mevcuttaki ve eksik olan yönlendirme ve işaretleme tasarımı kapsamındaki diğer tabelaların da üzerlerinde kültürel göstergelerin yer alacağı cadde ve sokak tabelaları ile uyumlu olacak şekilde tasarlanması gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Ayrıca bu inceleme ve bulgular sonunda piktogram ve ikon setlerine ihtiyaç olduğu görülmüş olup, tasarlanması gereken tabelalar ise şu şekilde sınıflandırılarak yönlendirme ve işaretleme tasarımı dizgesi oluşturulmuştur:

- Buradasınız haritası ve tabelası
- Tarihi mekânlara ait infografikler ve tabelaları
- Cadde, sokak, bulvar yönlendirmeleri ve kapı numarası işaretleme tabelaları
- Kent bilgileri yönlendirme tabelaları

- Kent bilgileri işaretleme tabelaları

2.5.Kayseri İli Kent Merkezi İçin Hazırlanan Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımlarında Kullanılan Kültürel Göstergeler Malzeme, Teknoloji, Kullanılabilirlik ve Projenin Uygulanabilirliği Hakkında Uzman Görüşleri Nelerdir?

Örnek uygulama kapsamında tasarlanan yönlendirme ve işaretleme tasarımları, yerel yönetim temsilcileri, akademisyen ve tasarımcılardan oluşan alan uzmanlarına sunularak sonuçlandırılmıştır. Uzman görüşlerine göre yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında birinci öncelik tasarımın işlevsel ve kaliteli olmasıdır. Uzmanlar yönlendirme ve işaretleme dizgesinde yer alacak olan tasarımların bütünlük içerisinde tasarlanmasını olumlu bir şekilde yorumlamışlardır. Dolayısıyla kent genelinde görsel bütünlüğün sağlanması ve kullanıcı deneyiminin iyileştirilmesi için bütüncül bir tasarım dili oluşturulması gerektiği görüşü, uzman görüşleriyle desteklenmiştir. Bu durum, çalışmada önerilen sistematik yapının doğruluğunu pekiştirmektedir. Kültürel göstergelerin yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında kullanımının gerekli ve önemli olduğunu belirten uzmanlar olduğu gibi gerekli görmeyen veya öncelikli olarak yönlendirme ve işaretleme tasarımlarının kaliteli ve işlevsel olması gerektiğini, kültürel gösterge ve benzeri konuların işlevselliğin önüne geçerek risk oluşturmaması gerektiğini bu bağlamda kullanılmasında herhangi bir sakınca olmadığı ve kullanımlarının hoş olabileceği görüşlerinde bulunan uzmanlar da bulunmakta olup, genel olarak uzmanlar kültürel göstergelerin yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında kullanımının kent kimliği ve belleği açısından önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Kültürel değerler ve kültürel mirasın çok aşamalı konular olduğu, dolayısıyla bu değerlerin sürdürülebilir olmaları için pek çok paydaşın görevini hakkıyla yerine getirmesi gerektiğini belirten uzmanlar olmuştur. Uzman görüşlerine göre kültürel göstergelerin öğrenimine dair yerel yönetimin kaygıları olduğu anlaşılmıştır. Yerel yönetim temsilcisi; halkın kültürel göstergeleri anlama ve anlamlandırma noktasında negatif denecek düzeyde bir ilgiye (ilgisizliğe) sahip olduğunu, şehirlilerin top yekûn hem kendilerini hem de kentlerini tanıma ve tanıtmada bilgilendirilmeleri ve bilinçlendirilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu durum kültürel değer ve kültürel miras konularında gerçekleştirilecek olan çalışmaların çok aşamalı ve paydaşlı olduğunu destekler niteliktedir.

Cadde ve sokak tabelalarında kullanılan motiflerin uygulanabilirliklerinin zorluğu dışında tasarımlarda kullanılması düşünülen diğer malzeme ve teknolojiler alan uzmanlarınca uygun görülmüştür. Ayrıca yerel yönetim temsilcisi tarafından tasarımların uygulanabilirliği konusunda sağlam bir kentlilik ve istikrarlı bir kent yönetiminin gerekliliği de dile getirilmiştir.

Tez kapsamında tasarlanan yönlendirme ve işaretleme tasarımları için üretilen işaret, sembol ve renkler, uzman görüşlerine göre genel olarak Kayseri kent kimliğiyle uyumlu bulunmuştur. Bununla birlikte, bazı uzmanlar tasarımlarda yer alan tipografi, renk, ölçü, oran, sembol ve motif gibi tasarım öğeleri ile üretim süreçlerine ilişkin iyileştirici önerilerde bulunmuşlardır. Ayrıca, tuvaletler ve katlı

otoparkı olan çarşıların bina cephelerine yerleştirilen bazı büyük boyutlu tabelaların yapıların mimari görünümünü olumsuz etkilediği; her binanın kendi mimari kimliğini koruyacak biçimde tabela yerleşimlerinin yapılması ya da her bir yapının tabelasının birbirinden bağımsız kimliklerde tasarlanması daha doğru olacağı yönündeki uzman görüş ve önerileri dikkate alınmıştır. Uzmanların tüm bu önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve uygulama projesi tamamlanmıştır.

3. Sonuç ve Öneriler

3.1.Sonuç

Araştırma sürecinde gerçekleştirilen literatür incelemesi, yönlendirme ve işaretleme tasarımlarına ilişkin çalışmaların çoğunlukla grafik tasarım sorunları, uygulama eksiklikleri ve kent kimliği ile kurulan genel ilişki çerçevesinde ele alındığını; ancak kültürel göstergelerin bu sistemlerdeki kullanım biçimlerini ve kent kimliğine etkilerini tasarım odaklı, uygulamalı ve bütüncül bir model üzerinden inceleyen çalışmaların sınırlı kaldığını göstermiştir. Bu durum, kültürel göstergelerin yönlendirme tasarımındaki rolüne ilişkin kuramsal ve uygulamaya dönük bir boşluğa işaret etmektedir.

Bu çalışma kapsamında, Kayseri ili kent merkezinde mevcut yönlendirme ve işaretleme tasarımı uygulamalarında kültürel göstergelerin kullanım düzeyi analiz edilmiş; söz konusu uygulamaların kent kimliği, görsel bütünlük ve mekânsal algı üzerindeki etkileri kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, yönlendirme ve işaretleme sistemlerinde kültürel öğelerin sınırlı, parçalı ve sistematik olmayan bir biçimde kullanıldığını; kent genelinde ise bütüncül ve süreklilik arz eden bir tasarım dilinin oluşturulamadığını ortaya koymuştur. Kayseri örneği üzerinden gerçekleştirilen alan analizi ve geliştirilen tasarım temelli örnek uygulama ile bu yapısal eksikliklerin giderilmesi amaçlanmıştır; kültürel göstergelerin kuramsal bir çerçeve doğrultusunda, işlevsel ve sürdürülebilir biçimde tasarım sürecine entegre edilebileceği gösterilmiştir.

Kayseri'nin zengin tarihî ve kültürel mirasına rağmen, yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında bu mirası yansıtan özgün bir görsel kimlik oluşturulamamıştır. Araştırma sırasında; harita ve tabelalarda zaman zaman simgesel öğelere yer verildiği ancak bu kullanımın sistematik bir bütünlük sergilemediği, cadde ve sokak tabelalarında ise İstanbul gibi büyükşehirlerden yapılan doğrudan esinlenmelerin Kayseri'ye özgü bir kimlik oluşumunu engellediği gözlemlenmiştir. Ayrıca, çarşı girişleri, pasajlar, otoparklar ve diğer kamusal yapılarda bulunan mimari detaylar kültürel dokuyu taşımasına rağmen, bu kimlik tabela tasarımlarına yeterince yansıtılamamıştır.

Türkiye genelindeki yönlendirme ve işaretleme sistemlerinin yalnızca cadde ve sokak isimleri ile sınırlı kalması, kent kimliği ve kullanıcı deneyimi açısından yetersizlikler doğurmaktadır. Oysa uluslararası örnekler, şehrin fiziksel yapısı, tarihi kimliği ve turistik değerleri dikkate alınarak geliştirilen bütüncül yönlendirme sistemlerinin, şehirlerin marka değerini ve kullanıcı memnuniyetini artırdığını göstermektedir. Bu durum, Türkiye'de yönlendirme ve işaretleme sistemlerinin kent kimliğiyle daha uyumlu ve kapsayıcı bir biçimde geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Günümüzde kültürel göstergelerin, teknolojik olanaklar ve güncel tasarım anlayışları ile yeniden yorumlanarak tasarım nesnelerine entegre edilmesi, kültürel sürekliliğin sağlanması ve yeni biçimlerin oluşması açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Özellikle kamusal alanlarda kullanıcıların yön bulma süreçlerini destekleyen çevresel grafik tasarım uygulamalarında kültürel öğelere yer verilmesi, kentsel hafızanın güçlendirilmesi ve kültürel mirasın aktarımı açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Kayseri kent merkezi, tarihî yapıları ve işlevsel çeşitliliği (müze, kafe, restoran, otel, kütüphane vb.) sayesinde bir açık hava müzesi niteliği taşımakta ve ekoturizm açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu bağlamda, yönlendirme ve işaretleme sistemlerinin yalnızca yol gösterici değil, aynı zamanda kentin kültürel kimliğini yansıtan araçlar olarak tasarlanması büyük bir önem arz etmektedir. Tabelaların sadece cadde ve sokakları değil, tarihi yapıları, müzeleri ve turistik alanları da kapsayacak biçimde çeşitlendirilmesi, kullanıcı deneyimini iyileştireceği gibi şehrin kültürel zenginliğinin görünürlüğü de artıracaktır.

Sonuç olarak, Kayseri kent merkezinde, kültürel değerleri ve kent kimliğini sistemli bir biçimde yansıtan özgün ve bütüncül bir yönlendirme ve işaretleme tasarım sistemine duyulan ihtiyaç açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda geliştirilecek tasarımlar, şehrin tarihî ve kültürel mirasını görünür kılacak, kent kimliğini güçlendirecek ve hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin mekânsal deneyimlerini zenginleştirecektir. Çalışma sonucunda önerilen örnek uygulama, bu doğrultuda bir tasarım yaklaşımının nasıl geliştirilebileceğine dair bir model sunmaktadır.

Örnek uygulama kapsamında geliştirilen yönlendirme ve işaretleme tasarımları, yerel yönetim temsilcileri, akademisyenler ve tasarımcılardan oluşan alan uzmanlarının değerlendirmelerine sunulmuş; elde edilen görüşler doğrultusunda uygulama projesi sonuçlandırılmıştır. Uzman görüşleri, yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında önceliğin işlevsellik, kalite ve bütüncül bir tasarım dili oluşturulması gerektiğini ortaya koymuş; kent genelinde görsel bütünlüğün sağlanmasının kullanıcı deneyimini güçlendirdiği vurgulanmıştır. Kültürel göstergelerin kullanımına ilişkin olarak farklı yaklaşımlar dile getirilmekle birlikte, genel görüş bu göstergelerin kent kimliği ve belleği açısından önemli olduğu yönünde birleşmiştir. Kültürel değerlerin sürdürülebilirliğinin çok paydaşlı ve aşamalı bir süreci gerektirdiği, yerel yönetimlerin bu süreçte bilgilendirme ve bilinçlendirme sorumluluğu taşıdığı ifade edilmiştir. Tasarımlarda önerilen malzeme ve teknolojiler genel olarak uygulanabilir bulunmuş; işaret, sembol ve renklerin Kayseri kent kimliğiyle uyumlu olduğu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte tipografi, renk, ölçek, oran, sembol ve tabela yerleşimlerine ilişkin iyileştirici öneriler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve uygulama projesi tamamlanmıştır.

3.2.Öneriler

Bu araştırma kapsamında geliştirilen örnek uygulama projesinin hem kent sakinlerinin hem de ziyaretçilerin mekânsal deneyimlerini güçlendiren; aynı zamanda Kayseri gibi köklü bir kültürel mirasa

sahip kentlerde kültürel değerlerin yaşatılmasına katkı sunan ve yerel yönetimler açısından farkındalık oluşturan bir model teşkil etmesi beklenmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda, kentlerin yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında kültürel göstergelerin daha etkin ve sistemli biçimde kullanılabilmesine yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Özgün kent kimliği oluşturulmalıdır. Kentlerin tarihsel, kültürel ve coğrafi özelliklerini yansıtan özgün çevresel grafik tasarım dilleri geliştirilerek yönlendirme ve işaretleme sistemleri kente özgü, bütüncül bir görsel kimlik anlayışıyla ele alınmalıdır.
- Kültürel göstergelerin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır. Yönlendirme ve işaretleme elemanlarında yerel kültüre, tarihe ve sanata gönderme yapan simge, motif ve renkler gibi görsel unsurlara yer verilerek kent kimliğinin tasarım aracılığıyla görünür kılınması sağlanmalıdır.
- Tasarımda bütünlük ve standartlar sağlanmalıdır. Cadde ve sokak tabelalarından müze, meydan ve tarihî alan yönlendirmelerine kadar tüm kent içi yönlendirme sistemlerinde malzeme, renk, tipografi ve görsel dil açısından bütünlük oluşturulmalı; kopuk ve uyumsuz uygulamalardan kaçınılmalıdır.
- Yeni teknolojik yöntemler entegre edilmelidir. Yönlendirme ve işaretleme tasarımlarında QR kodlar, artırılmış gerçeklik ve benzeri dijital uygulamalar kullanılarak ziyaretçilere daha kapsamlı bilgi sunulmalı ve mekânsal deneyim zenginleştirilmelidir.
- Belediye kimliği ile kent kimliği arasında denge kurulmalıdır. Kurumsal logo ve renkler tasarımlarda görünür kılınmalı; ancak bu unsurlar kent kimliğini gölgede bırakmayacak şekilde dengeli ve ölçülü biçimde kullanılmalıdır.
- Ulusal ölçekte yönlendirme ve işaretleme rehberleri hazırlanmalıdır. Türkiye genelinde kentler için yönlendirme ve işaretleme sistemlerine yönelik standartları ve iyi uygulama örneklerini içeren rehber belgeler geliştirilmelidir.
- Kültürel süreklilik ile çağdaş tasarım arasında denge sağlanmalıdır. Geleneksel kültürel öğeler, çağdaş tasarım yaklaşımlarıyla yeniden yorumlanarak hem kültürel sürekliliğin korunmasına hem de güncel kent estetiğine katkı sunacak biçimde ele alınmalıdır.

Kaynakça

- Ak, T. (2020). Kentsel dış mekanlarda görsel analiz. A. Sağlık (Ed.), *Peyzaj Tasarım-Proje-Uygulama* içinde (ss. 89–100). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları.
- Arda Ergen, Z. (2011). *Kayseri’de kentsel mekanın değişimi sürecinde kamusal alan kullanımı üzerine bir araştırma: Istasyon caddesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan Odabaşı, H. (2006). *Grafikte temel tasarım*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınları.
- Brecque, E. (1996). Public space in the age of cyberspace. *Print Magazine*, 50(3), 80–88.
- Büyükmihçı, G., Bilsel, G., Yaşlıca, E., Erkman, S. ve Hisarligil, H. (2000). Türkiye’de kentsel tasarım ve uygulamalar sempozyumu. *Kültürel Süreklilik Sağlamada Yaratıcı Kentsel Tasarımın İşlevi* içinde . İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.
- Calori, C. ve Vanden-Eynden, D. (2015). *Signage and wayfinding design* (2. bs.). New Jersey: Wiley.
- Ergüven, A. (2013). *Olimpiyat logolarının görevi*. GMK Yazılar Dergisi, (128).
- Fişenk, H. (2012). *Yönlendirme dizgelerinde yerleşke kimliğine uygunluk ve grafik tasarım sorunları: ankara ili çankaya ilçesi kızılây mahallesi için yönlendirme dizgesi tasarımı* [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fişenk Türkkan, H. (2014). Ankara ili için yönlendirme sistemi tasarımı önerisi, Çankaya İlçesi Kızılây Mahallesi uygulama projesi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 35–50.
- Gibson, D. (2009). *The wayfinding handbook*. New York: Princeton Architectural Press.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi (23. bs.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kayseri Büyükşehir Belediyesi. (2014). Kayseri kültür yolu gezi rehberi. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi yayınları.
- Okcu, B. (2007). *Dış mekanda grafik tasarım uygulamaları ve hacettepe üniversitesi şenlikleri için bir öneri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Topaklı, A. (2019). *Çevre grafiği kapsamında bilgilendirme tasarımı ve sinop ili önerisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Wyman, L. (2009). Yönlendirme sistemleri. *Grafik Tasarım Dergisi*, (28), 68–77.
- Yörükan, A. (2006). *Şehir sosyolojisinin ve insan ekolojisinin teorik temelleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- URL 1. EG Structural. (2023, 18 Ekim). *What is creative wayfinding and how can it help the public?* EG Structural Web Sitesi. <https://egstructural.com/creative-wayfinding-and-how-can-it-help-the-public/>

URL 2. Sign Research Foundation. (2013). *Urban wayfinding planning and implementation manual*. Sign Research Foundation Web Sitesi. <https://signresearch.org/wp-content/uploads/Urban-Wayfinding-Planning-and-Implementation-Manual.pdf>

Görsel Kaynakçası

Görsel 1. Kayseri Büyükşehir Belediyesi. (2017a). *Kültür yolu*. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi. <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/kultur-yolu>

Görsel 2. Kayseri Büyükşehir Belediyesi. (2017b). *Kayseri yeni kent rehberi ve turistik haritaları bastırıldı!* Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Web Sitesi. <https://cbs.kayseri.bel.tr/duyuru/B4C3FC77DD44DFA76D7CC2122F1CC314/kayseri-yeni-kent-rehberi-ve-turistik-haritalari-bastirildi>

Görsel 3. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 4. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 5. Kayseri Büyükşehir Belediyesi. (2018). *Havadan Kayseri*. havadankayseri.net Web Sitesi. tarihinde <https://www.havadankayseri.net/>

Görsel 6. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 7. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 8. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 9. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 10. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 11. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 12. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 13. Uludagsozluk. (2022). *İstanbul ilçe renkleri*. uludagsozluk.com Web Sitesi. <https://galeri.uludagsozluk.com/g/istanbul-ilce-renkleri/>

Görsel 14. Araştırma kapsamında fotoğraflandı.

Görsel 15a. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 15b. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 16. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 17. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 18. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 19a. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 19b. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 19c. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 19d. Araştırma kapsamında tasarlandı.

Görsel 19e. Araştırma kapsamında tasarlandı.

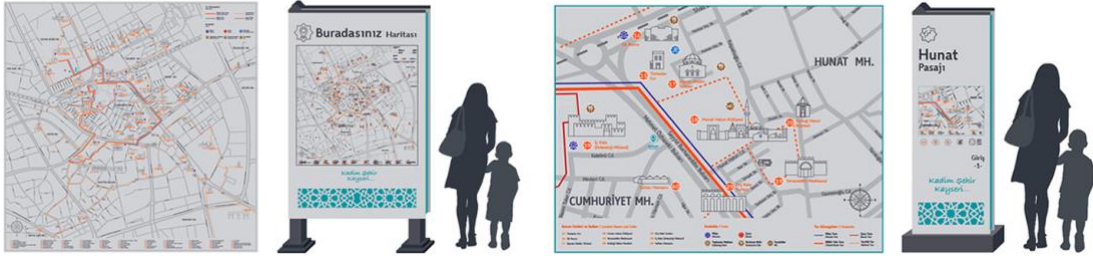
Görsel 19f. Araştırma kapsamında tasarlandı.

EK. Kayseri İli Kent Merkezi İçin Tasarlanan Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi

Buradasınız Haritası ve Tabelaları

Görsel 15a. Cihan Aybay, *Genel Buradasınız Haritası ve Tabela Tasarımı (Solda)*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Görsel 15b. Cihan Aybay, *Bölgesel Buradasınız Haritası ve Tabela Tasarımı (Sağda)*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

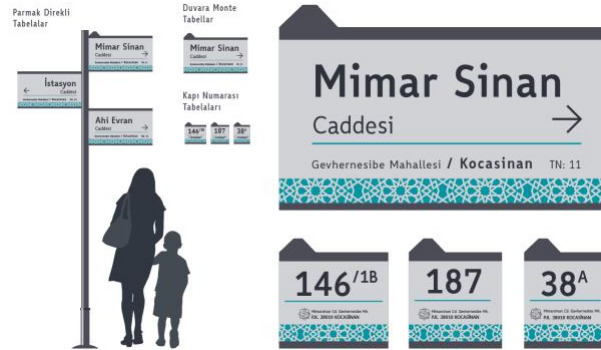
Tarihi Mekânlara Ait İnfografikler ve Tabelaları

Görsel 16. Cihan Aybay, *Tarihi Saat Kulesi İçin Tasarlanan İnfografik ve Tabela Tasarımı*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Cadde, Sokak, Bulvar Yönlendirmeleri ve Kapı Numarası İşaretleme Tabelaları

Görsel 17. Cihan Aybay, *Cadde-Sokak-Bulvar Yönlendirmeleri ve Kapı Numarası İşaretleme Tabela Tasarımları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Kent Bilgileri Yönlendirme Tabelaları

Görsel 18. Cihan Aybay, *Kioks ve Parmak Direk Yönlendirme Tabelaları Tasarımları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Kent Bilgileri İşaretleme Tabelaları

Görsel 19a. Cihan Aybay, *Pasaj ve Yeraltı Çarşıları İçin Tasarlanan Mekân Önü ve Cephesi İşaretleme Tabelaları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Görsel 19b. Cihan Aybay, *Kapalı Çarşı ve Diğer Çarşılar İçin Tasarlanan Mekân Önü ve Cephesi İşaretleme Tabelaları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Görsel 19c. Cihan Aybay, *Otoparklar İçin Tasarlanan Cephe ve Mekân Önü İşaretleme Tabelaları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Görsel 19d. Cihan Aybay, *Park-Bahçeler ve Buralarda Yer Alan Belediye Ait İşletmeler İçin Tasarlanan Mekân Önü ve Cephe İşaretleme Tabelaları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Görsel 19e. Cihan Aybay, *Otobüs Durak Noktaları ve Otobüs Durakları İçin Tasarlanan Mekân Önü ve Cephe İşaretleme Tabelaları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

Görsel 19f. Cihan Aybay, *Hizmet Noktaları İçin Tasarlanan Kabinler ve İşaretleme Tabelaları*, Dijital, 2025, Kayseri Kent Merkezi Yönlendirme ve İşaretleme Tasarımı Dizgesi, Kayseri

